מראי מקומות- סנהדרין פ"ה

א) **בן מהו שיעשה שליח לאביו להכותו ולקללו- פרש"י**, אם נתחייב אביו נידוי או מלקות. וע' **בערוך לנר** דהעיר דמה קללה שייך בנידוי (ובפרט דהאיסור קללה הוא דוקא בשם). וכ' דאולי האיסור כאן הוא ארור מקלה אביו ואמו, ולא משום איסור קללה ממש. אולם כ' דיותר נראה לפרש דלקללו הוא קריאת הפרשה דוהפלה ד' את מכותך, שקורין הדיינין בשעת מלקות, וזה מקרי קללה ממש. **אולם** ע' **במאירי** שכ' (ד"ה הבן) דבנדוי יש בו קללה בהזכרת השם, כאמרו יתן ד' אותך וכו', ולכן לדבריו הוי איסור קללה כפשוטו. וע"ע **בחזון איש** (סנהדרין כ', ז', ד"ה ולפ"ז) שהק' דלכאו' הלא בקללה בלא שם אין שום חומר של אביו על אדם אחר, דכל הדין דמקלל אביו חייב מיתה הוא רק היכא שקללו בשם. ותי' דאה"נ, אלא דמ"מ פוגע בכבוד אביו, וכמש"כ **הרמב"ם** דאף לבזותו אינו נעשה שליח ב"ד.

ב) **אחר מי התירו-** הק' ה**ערוך לנר**, לימא דבאחר אתי עשה דארבעים יכנו ודחי הלא תעשה דפן יוסיף, משא"כ באביו אי' לא תעשה שיש בה מיתת ב"ד, ולכן אין העשה דחהו. ותי' דאה"נ יכולין לומר כן לענין מלקות, אבל עדיין אי"ז מיישב נידוי, דבזה ליכא עשה.

ג) **אחר, גברא קטילא הוא-** הק' ה**ערוך לנר**, א"כ לימא כלפי אביו ג"כ גברא קטילא הוא. והביא מש"כ **רש"י** בסוף הסוגיא, דסכ"ס חי הוא, אלא דסופו למות, ולכן ודאי חייב על אביו, וכ' הערל"נ דלפי"ז גם הא דהכא א"ש. אלא דהק', דהו"ל לרש"י לפרש כן עכשיו בתחלת הסוגיא. וע"ש עוד מה שהק', וביאר דס"ד דמיירי בהכאה שיש בו שוה פרוטה, ולכן אינו לוקה, אלא דכיון דגברא קטילא הוא, ממילא אין לו דמים, ומה ישלם [וק', דא"כ לכאו' הו"ל ממילא הכאה שאין בו שוה פרוטה, ולמה צריך הגמ' לאוקמי' בהכאה שאין בה ש"פ, וצ"ע]. **וע"ז** הק' הגמ' מביישו ישן ומת, דנהי דאין לו נזק שבת וריפוי, אולם עדיין שייך בו בושת, עכ"פ לענין בושת בני משפחתו. וגם שייך בו צער דעכשיו, דג"כ שייך בו תשלומין קודם מיתתו, אע"פ שאין לו דמים.

ד) **בשהכהו הכאה שאין בה שוה פרוטה-** הק' **תוס'**, למה לקי על לאו דפן יוסיף, הא הוי לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד, שהרי האזהרה קאי ג"כ על אביו, וא"כ למה לוקה, והניח בקו'. וע' **בערוך לנר** שתי' ע"פ מש"כ **תוס' במכות** (ד:), דהיכא דמוכח מקראי דלוקה על איזה לאו, אז לוקין עליה אע"פ שהוא לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד. וכ' דכיון דמוכח מכתובות לב: דלוקין על לאו זה דלא יוסיף, דהא הגמ' שם דרש קרא דחובל בחבירו משלם ממון ואינו לוקה, ולכן ע"כ היכא דאינו משלם ממון, אז ודאי לוקה (דאל"כ למה צריך דרשה דמשלם ואינו לוקה), וא"כ יוצא דאע"פ דהוי לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד, מ"מ לוקה.

ה) **אי הכי, בנו נמי כשעשה תשובה-** הק' **תוס' ביבמות** (כב: ד"ה כשעשה), אם צריכין לומר דמיירי האיסור הכאה וקללה רק בשלא עשה תשובה, א"כ מהו שאלת הגמ' לעיל אם נעשה שליח ב"ד להכות או לקלל אביו, הרי אם אביו חייב מלקות או נידוי, ע"כ רשע הוא, ואין איסור להכותו או לקללו. ותי' דאה"נ, מיירי כשעשה תשובה, ומ"מ חייב מלקות (דהא ב"ד אינו יכול לפוטרו מעונשו, אף אם עשה תשובה). אלא דהק', דמה שייך לקללו אם עשה תשובה. ותי' דמ"מ אם הזכיר שם שמים לבטלה או עשה דבר שנתחייב בו נידוי, אע"פ שעשה תשובה, חייב, ולא מיפטר מחמת תשובתו. **וכל** זה לדעת תוס', דס"ל דכמו דאם לא עשה תשובה פטור על הכאתם ועל קללתם, כן מותר להכותם ולקללם. אבל שי' **הרמב"ם** (ממרים ה', י"ב) הוא, דאף דאם אביו רשע הוא פטור על הכאתו וקללתו, מ"מ אסור להכותם ולקללם. וע' **בקובץ הערות** (י"ז, א'), שהק' על כל נדון הגמ' אם הבן יכול להעשות שליח להכות ולקלל אביו, הרי במקום מצוה ליכא מצות כבוד אב בכלל, וא"כ ודאי צריך להיות מותר. וצידד לומר דהיכא דשייך ע"י אחרים, אין

מצות כאו"א נדחית. אבל כ' דדוחק לומר כן, דהא משמע דאפי' היכא שאין כאן אחרים מסקינן שאין הבן נעשה שליח להכות ולקלל אביו. **ותי'** דלגבי הכאה וקללה, לבד הא דמצות כיבוד, איכא ג"כ איסורא מקרא דארור מקלה אביו ואמו, והתם לא כתיב "אני ד'" כמש"כ אצל מצות מורא אב ואם, וא"כ לגבי איסור זה אין היתר במקום מצוה. ועפ"ז כ' לפרש שי' הסוברין (כדעת הרמב"ם הנ"ל) דאף דפטור על הכאת אביו רשע, מ"מ אסור לעשות כן. והיינו משום דאף דאינו חייב בכבודו, מ"מ אכתי איכא איסור להכותו ולקללו, דאצל הכאה לא כתיב "עמך", למעט מי שאינו עושה מעשה עמך (אולם ע' **בחזון איש** [סנהדרין י"ט, ה'] דהניח בקו' הא דכ' הרמב"ם לחלק בין האיסור ובין הפטור, וכ' דאם אינו עושה מעשה עמך, ולכן פטור ממיתה, א"כ מנין לנו איסור זה להכותו לכתחלה).

ו) **אמר ר' מרי, בעמך, במקויים שבעמך-** כ' ה**תורת חיים** (ד"ה בעמך), דמדלא קאמר "אלא" אמר ר' מרי, משמע דבאוקימתא קמייתא קאי, דכשעשה תשובה איירי, ואפ"ה אחר פטור, כיון דיוצא ליהרג, אבל אם לא עשה תשובה, בנו נמי פטור (ולכאו' דלא כדברי ה**קובץ הערות** הנ"ל, דמשמע דס"ל דאף בלא עשה אביו תשובה יהי' חייב עליו).

ז) **אביו ואמו קילל, לאחר מיתה-** הק' ה**מנחת חינוך** (ר"ס, ב'), תינח עונש, אזהרה מנין, הא אזהרת מקלל ישראל או נשיא או דיין הוא רק בחיים, ולא לאחר מיתה, והניח בצ"ע. וע' בהמגיה שם (במהדורת מ"י) שהביא ה**תומים** יליף לי' מלא תקלל חרש. ועוד הביא מה**מהר"ם שי"ק** דאין צריך אזהרה מיוחדת לאחר מיתה, דאחר מיתה עדיין אביו הוא.

ח) **מה מכה אינו חייב אלא מחיים- פרש"י**, דחבורה כתיב (ואין שייך חבורה לאחר מיתה). וכ' ה**מנחת חינוך** (מ"ח, י"ד) דלפ"ז אם הכה אביו טריפה חייב, דהא ודאי שייך חבורה אצלו, ואם הי' שייך חבורה לאחר מיתתו הי' חייב גם אלאחר מיתתו, וא"כ ודאי חייב על טריפה.

ט) **אביו קילל אמו קילל, דברי ר' יאשי'-** הק' **רעק"א**, תינח קללה דאיכא קרא, הכאה מאי איכא למימר, ולימא דאינו חייב עד שיכה לשניהם. ותי' דצ"ל דר' יאשי' סבור דמקשי' הכאה לקללה. והק', אם מקשי' הכאה לקללה, א"כ לימא דגם בהכאה איכא חיוב סקילה כמו בקללה, והניח בצע"ג.

י) **גנבו ומכרו ישן, מהו, וכו'-** לכאו' פשטות שאלת הגמ' הוא אם אמרי' דהשתמשות של זגא עלייהו, וכו', חשיב השתמשות או לא, וכן לכאו' משמע מפ**רש"י**, שכ' על שאלת הגמ' "לקמן מפרש לה הבעיא", ולכאו' כוונתו לדברי הגמ' אם אמרי' דדרך עימור בכך או לא. **אולם** ע' ב**ערוך לנר** שהביא מש"כ ה**רמב"ם** (גניבה ט') דהיכא דגנבו והתעמר בו כשהוא ישן, ומכרו כשהוא נעור, חייב, אבל היכא שהוא ישן גם כשמכרו, פטור. ובהך דאשה ועוברה לא הביא כלל הא דאוקמה בזיקא. ופי' הערל"נ דנראה שלא הי' דעת הרמב"ם לפרש דשאלת הגמ' הוא אם זה נחשב עימור או לא, דודאי זה נחשב עימור, דהא לענין הא דס"ל לת"ק דר"י דעימור פחות מש"פ חשיב עימור, כ' הרמב"ם דמשכחת לה כגון שנשען עליו, אלמא דזה חשיב עימור. **ולכן** פי' דשאלת הגמ' לפי הרמב"ם היתה שאלה אחרת לגמרי, דהיינו, אם אמרי' דהיכא דהי' ישן עד לאחר המכירה, ואז כבר יצא מרשותו, אז לא מקרי זה גניבה והכנסה לרשותו, וכן לענין אשה כה"ג. וע"ז פריך הגמ' דבלא"ה פטור, כיון דליכא עימור, ומשני דשפיר משכחת בה עימור, כגון דזגא עלי', וכו'. ומה דאמרי' בגמ' דרך עימור בכך או לא, צ"ל או דהרמב"ם לא גריס לי', או דס"ל דהש"ס קרי לי' להך גניבה ומכירה, "עימור".

יא) **מכר אשה לעוברה מהו-** ע' ב**מרגליות הים** שהביא מה**משמרות כהונה** דהק' דהא מי שהרג עובר פטור ממיתה, משום דלאו נפש הוא, וא"כ איך יהי' חייב כאן, הא לא גנב נפש. ותי' דמה דעובר אינו חשיב נפש לענין קטלא, היינו משום דהתם מספקינן דלמא נפל הוא, אבל הכא, כשנולד אח"כ וחי, הרי איגלאי מילתא למפרע דבר קיימא הואי [אולם לכאו' עדיין צע"ק, דהא בשעת מעשה לא הי' ידוע דנפש הוא, וא"כ לכאו' תלוי באם התראת ספק שמה התראה או לא, וצ"ע].

יב) **מכר אשה לעוברה מהו- ע׳ במנחת חינוך** (ל״ו, ח׳, ד״ה והנה), דכ׳ דכל סוגיית הש״ס אתי אליבא דמ״ד עובר לאו ירך אמו הוא, דאם הוי ירך אמו, א״כ כיון דהשתמש בהאשה הו״ל כהשתמש עם העובר עצמו, ולכאו׳ ודאי חייב. וגם צידד לאידך גיסא, דאם עובר ירך אמו, א״כ אם מכר רק העובר, הו״ל שיור בהמכירה, דשיור האם, וממילא לא חל המכירה כלל. אע״כ דכל השאלה הוא להצד דלאו ירך אמו, ולכן הוי הולד גופו בפנ״ע, והו״ל כמי שגנב העובר ומכרו בפנ״ע.

יג) **ועדיין ישנו ברשותו- פרש״י**, ברשות הנגנב עצמו, שעדיין לא הכניסו גנב לרשותו. וע׳ בפי׳ **הרמב״ן על התורה** (שמות כ״א, ט״ז) דכ׳ דצריך להיות כשאר גנבים בממון, שאם טבח ומכר ברשות הבעלים פטור, ואם הגביהו או הוציאו מרשות הבעלים חייב (וע׳ **בתוס׳** כאן דכ׳ להסתפק בזה). אולם לא פי׳ הרמב״ן דהגמ׳ כאן דבא לומר דין זה, אלא ביאר דהגמ׳ כאן דקאמר דעדיין ישנו ״ברשותו״, היינו ברשות *הגנב*, דאפי׳ אם הקונה נותן מעות להגנב, אם עדיין הוא ברשות הגנב, אינו חייב. וכ׳ להסתפק אם בא התורה לומר דצריך הקונה לעשות מעשה קנין כמו משיכה או הגבהה, או אם לא סגי בזה, ולא מהני אם משכו לסימטא או הגבהו, אלא גזה״כ הוא דצריך שילך מרשות המוכר לרשות הלוקח, וכ׳ דנראה כצד זה.